

Прогулька на південний-схід

Кути—Вижниця... Вчора дві сестри, що бралися за руки понад бистрі хвили Черемошу, одним чепурились намістом і до одних залицялися парубків. Сьогодні, розділені державним кордоном, зорять на себе скоса і з недовірям. Колись крізь міст на Черемоші весільні йшли музики і байдикували під ним регочучись студенти української вижницької гімназії, тепер, у темну ніч, пачкарі крадькома, бродами, перепачковують контрабанду, або й обізвуться глухий вистріл, короткий, як крик нічної птахи.

Коли вибиралися ми цього літа крізь кутський міст „на другий бік“ до Румунії, то декому з нас бажалося за-

автобус відніс нас до столиці зеленої Буковини, до Чернівців. По дорозі, крізь полуду всяких псевдо-латинських написів, дошукувався я правдивого обличчя цієї землі. Ось проломались у призмі моїх очей і замаячили автохтонні: Іспас, Вашківці, Неполоківці, старі, навпів пригорблені церковці, жмінка старомодних придорожніх хрестів накритих нестрімкими дашками. Хтось заговорив так близько біля мене у тій плінній українській буковинській мові, що у ній усі „л“ виходять круглі, мов точені.

Чернівці здалеку манять уже наше око. Вежі і вежечки розташувалися на горбочку, а все оперізує широка

О. Новаківський у труні

коштувати трохи навпів-східньої екзотики, а дехто, скромніший, хотів просто наїстися дешевих овочів і наліпити на листівку до знайомих закордонну румунську марку. Був пишний літний день. Сонце яскравилось і навколо нас чаїлося непорушне гаряче повітря, ніби десь уже далеко на Балканах. У кордонній станиці румунської поліції оточили нас зовсім азійські вже обличчя. На вижницькім ринку рядком стояли візники з обдертими зі шкіри, худощавими шкапами, може найнікчемніше винищеними кіньми всього світу. Про інші вижницькі рекорди не доводиться говорити. Можливо, що колиб так залишитись тут хоч одну ніч і притулитись надмірно до жидівського матраца то неспропана ніч і маленькі червонаві звірятка повчилиб ще й про інші виняткові о-

стяжка Прута. Якись просторі передмістя, закутані у хмаринку порошу, з дрантивенькими хатками, що наче полізли весною глибоко у чорну грязюку і тепер обсихають з болота, рудіють і сіріють. Зараз за мостом стрімкі вулички вповнені людьми і гамором. Людна площа з шумними рекламними вивісками й орієнтальна синагога з кольоровими плямами крамничок овочів і квітів знизу. Чернівці, це місто вибагливих ласощів, усяких рахатів й обсмажуваних орішків і мигдалів. Усе те таке дешево, що забутися можна.

Самамаха людей. Жиди чогось перші кидаються в очі, як скрізь на світі. Румуни? Їх розмірно найменше. Це здебільша урядовці й військові старшини у білих одностроях. Переважає широкообличний славянський тип. І

Учні Новаківського несуть домовину мистця від цвинтарної брами до могили

сяги цього міста. Та, на щастя, не довелося, тож обмовляти не хочу. Вижниця записалася у моїй пам'яті передовсім цим ринком, липкими овочами, що смажились на сонці у базарних будках серед роїв дошкульних мух, ну і тими покаліченими фіякерськими шкапинами, що даремне ждали помсти своєї кривди від напричуд голубого, спокійного неба. (Хай ця згадка буде їм бідолашним за скромне посмертне епітафіюм). Правда, ще ховаю у пам'яті трохи вдяки для цього містечка за божий нектар — вино, радісно золоте — прозоре і, над усе, дешево.

Потім великий уцертъ вповнений

скрізь тут розуміють аж чотири мови: українську, польську, румунську і німецьку. Місто поліглотів — роздорижжя світа.

Це місто не носить на собі печати національної культури. Будинки побудовані в австрійському „казьонному“ шаблоні, рекламована резиденція православних владик у якомусь псевдомавретанському стилі, на базарах продають румунські й українські вишивки, а в банках, крамницях, на біржі і на вулиці панує всевладно інтернаціональних семіт.

Проте пахне вже Сходом у Чернівцях. От, хочби обличчя. Якжеж мало поміж ними цих західно-європейських і білявих. Я зустрічав на вулицях красуні, алеж вони мали здебільша чорні очі і те щось ліниве, повільне у рухах, як жінки близького сходу. Коли у гаряче полудне серед людної площі я ставив ногу на скриночку, що в її чедюсти крилися мазюки і пасти, шматки і щітки до черевиків, я правда балакав із власником цієї чародійної ко-

робки по українськи, але мав дивне почування, що сповняю вже наскрізь східній церемоніал. Аджеж там скрізь на Сході тисячі таких хлопчаків з такими самими коробками бігли за мною вслід в оазі Тунісу, у провулки Каїра, або у руїни Смирни і ревіли, реготалися і підлабузнювалися. Це був зрештою кульмінаційний пункт усієї прогульки. Мій випадковий чудодій добував з коробки одну пасту за одною і брався до свого почесного ремесла так рівно, ніби справді до якогось таємного східнього обряду. Я мав при тім міну жреця-педагога, адже там поза моєю спиною дожидав своєї черги мій син, і мені чогось здавалося, що таким способом я втаємничую його у першу передвступну дію видовища східньої мандрівки. Дрібка фантазії, думав я, і домалює він до цієї жанрової сцени пишне екзотичне тло якого Багдаду, або навіть Бомбаю. Операція продовжалася якусь годину, але коли скінчилася, йду об заклад, що наші черевики моглиб у пригоді послужити замість дзеркала.

Але найчудніша пригода скоїлася у Румунії одному мому знайомому. Він вибрався одинцем у Чернівці, там забарився за плящинкою вина й аж після солідного обіду вертався автобусом назад у Вижницю. Та біда хотіла, що на яку милю перед метою дороги, вломилася керма в авті й ані руш з місця. Що діяти? Увечір польсько-румунську границю зачинають й спізненому залишається мало приманлива перспектива ночі проведеної у вижницькому готелі. Ще пів години залишилося мому знайомому до цього прикрого моменту. У роспучі спинає він випадкового візника, що проїздить саме шляхом попри автобус, але у протилежному напрямі.

— Поїдеш зо мною, — наказує мій знайомий.

Вижницький балагула чіхає потилицю. Адже там у повозці везе він усю жидівську „фамулію“ з бебехами і клунками.

— Хто ви такий? — питає проте недовірівливо.

— Я професор з Кракова — звучала відповідь.

Магічне слово! Чи Краків в уяві вижницького візника виріс до рангі одної з потужних столиць світа чи мій знайомий мав справді міну сердитого півбога? Може одно і друге потрохи. Досить, що жидок висипав усіх своїх „гостей“ у рів біля шляху, де вони, зараз після зовсім формального протесту, стали розвивати з паперців вечерю і найочивидніше готувались мирно дождати повороту візника. А мій знайомий, ще заки зачинили кутський міст дістався на цей бік, до Кут. Не дурно-ж Румунія — країна незбагнених можливостей.